Kun. dr. K.A. Matulaitis, M I C

P E R U G I J O S   P L O K Š T Ė

(Perugia Cippus)

S t r u s k ų   į r a š a s

1964 m

Marian Hills Seminary
Clarendon Hills Illinois, USA

PERUGIJOS (PERUDŽOS) PLOKŠTĖS ĮRAŠAS

- Perugia Cippus -

P e r u g i j a (Perudža)

P e r u g i j a senovėje vadinosi Perusia; graikai ją vadino Perousia, o italai - Perugia. Yra tai vidurinės Italijos miestas Umbrijoje, apie 100 mylių (160 kilom.) į pietų rytus nuo Florencijos.

Perugija buvo vienas svarbesniųjų etruskų (rasenų) miestų ant Tiberio upės dešiniojo kranto, greta ežero Thrasymene, dabar vadinamo Lago di Perugia.

Perugija turėjo 1960 m. 105.000 gyventojų. Yra išlikusios etruskų miesto mūrų dalys. Romos valdžioje Perugija buvo nuo 309 m.pr. Kr., sako William Smith, a Dictionary Greek and Roman Geograpgy, London,1873,II, p. 578, kad miestas turėję XIX amžiuje tik 15.000 gyventojų. Greta aukštojo mokslo įstaigų - universiteto, įkurto 1307 m., yra svarbus etruskų muziejus.

Į r a š a s

Etruskų (rasenų) kalbos įrašas (Perugia Cippus) turi 94 žodžius. Yra tai viešai paskelbtasis teismo sprendimas, nustatąs ginčijamą Veloinos (kiti sako Velthinos, ženklą Θ , skaitydami kaip TH) ribas.

Kadangi įraše yra minimas Vejo (Vei) miestas, o jis buvo Romos paimtas 396 m. pr. Kr., tai visai yra galimas dalykas, kas šis sutartas teismo sprendimas buvo padarytas V am. gale, ar kiek anksčiau, bet ne VII am. pr. Kr., nes tuo metu etruskai nežinojo garso O ir neturėjo jam reikšti atskiro ženklo.

L i e t u v i š k a s   t e k s t a s

Sutartas sprendimas dėl ginčijamo tako (ribos)

Aseva toliau į Veloiną (įeina); ganykla Agu našlės, Leokaro sėjos (dirvos), Guslerio tęsnė (sodyba), šičia Asnesita Asasin patenka į Veloiną ūpaite Rasve pavandeniui; Sleskui dukrėnui (dukrai) aš ketu (duoti) pinigų. Aulesio Veloinai arimai, klonis, o Jiji, Olsuka šonu eis (bus) tik galuku ežerą (pa - sieks) Alsagunės klonis ir toliai, galas ties Gusle; Veloinos žinioje kapai sūnelių šešių pateks penkios varsnos ir galas ten. Veloina (siekia) Siutnos - (Sutrium?) tenai (esamą) šašieju akmeninį garbingo Aguno. Vel$_o$ina slepia (įima) Tinią (upelį) ir tęsiasi Pikenon (Picenon). Veloinos tęsnė (sodyba - nuosavybė) tokia. Veloina, o paskiau Pasielų sodyba, Rasnekės sodyba, eis Rasnės tysos (plotai), Vejo viršininko (viaskūno) Agūno siena.

Šitai nutarė Konsulas įsakėjas (vadas) vitsių (vyčių).

Lotyniškas tekstas

Pactum in definitione semitae

Aseva postea (pertinebit) in Veloinam; pascuae Agu viduae, Leocarii, hinc Guslerii agri (in) sinu (rivi) Asnesitae Asasin includuntur in Veloinam et rivulus Rasve deorsum; Slesci filiae ego promitto (remunerare) pecunia; Aulesii in Veloinam (pertinebunt) agri convallis et ad eam Alsouca a latere erit, so/lum in extremis lacum (attingant) Alsagunae vallis et distantiae (terrae) finis in vicino Guslae. Veloinae curae (erunt) tumuli filiorum sex in quinque laucis et finis ibi. Veloina (attingat) Siutnam (? Sutrium) ibidemque viam lapideam honorabilis (KLEL) Agunae. Veloina abscondit (in se) (rivulum) Tiniam extendendo ad Picenam (PKNd). Veloinae universae extensio haec. Veloinae, *postea Pasielorum proprietas, Rusnecae proprietas, Rusnae campi, Veii praefecti Aguni limites.*

Hoc decidit Consul (K N L), dux equitum.

ˇĮ R A Š O   T E K S T A S

(Lotynų rašmenimis iš kairės į dešinę)

1. S U T A R T A N N A L I T R T A K S

2. A S E V A T O L A U I N V E L O I N A E

3. S K L A A G U N A S S L E O K A R U

4. S E I A N G U S L E R I T E S N S I S I S

5. O A S N E S I T A A S A S I N N A T E P

6. X I I V E L O I N A O P A T I R A S V E

7. P A T I K E S U I; S L E S K U I T U K R E N

8. E S K I E T U T U L A R U

9. A U L E S I. V E L O I N A S A R I N A L K L

10. E N S I .O I I .O L S K U K A . K E N U. E

11. T I K G E L I K L A Q O A L S A G U N E S

12. K L E N O U N T U L O E

13. G A L A S T I E S G U S L E V E L O I N A

14. S I I N O A K A P E S U N I K L E I S A S U

15. N A T E P S P A N K I L O I I G A L T I. V

16. E L O I N A S I U T N A T E P. T E N E I S

17. S A S U. A K N I N A. K L E L. A G U N A V E L

18. O I N A S L E P T I N I A I N T E S A S E

19. P K N d. V E L O I N A. V I A S A T E N E

20. T E S N E E K A V E L O I N A O U P A S K

21. A U P A S I E L U T E S N E R A S N E K E

22. T E S N S I E I S. R A S N E S T I S O S V

23. Ę(Ļ(Ǫ(Ţ(Ņ) E I O V I A S K U N A A G U N A S E N A

24. S I E N N A T A R K I K L N. S I A Q E V I T S E

T e k s t o   a i š k i n i m a s

P a s t a b a.

Kartoju kiekvienos eilutės įrašo tekstą ir parodau, kaip jį skaidau į atskirus žodžius. Žodžius atžymiu eiliniais numeriais - skaičiais

Įrašo tekstas yra paimtas iš D. Diringerio knygos "The Alphabet", New York, 1948, p.491. Pirmoji teksto eilutė yra kiek apgadyta, aptrupėjusi.

I SUTARTANNALITRTAX(KS) - Sutartan na litr tax -taks

1. Sutartan - sutartis, ies, susitarimas, o; susitariamasis aktas,dokumentas; iš anksto sukalbėtas, išspręstas; sutartinai - vieningai.

Pactum, i,n. coventum,i,n, concordia, ae,f. Accord; Übereinkunft,f.

2. na - ant, prl., dėl, prl. priežasties santykiui žymėti. Ad, in prop.,zu, a.

3. litr - lotynų žodis: lis,litis,f. ginčas, savitarpio varžytinės ką nors valdyti, pretenzijos, sprendžiamos teisme. Litigatio,nis,f. definitio, is,f. Dispute,f. Auseinandersetzung,f. disputa,f.

4. tax -taks - takas,o; siauras kelelis eiti, ežia,ios; lauko riba,os.

Semita, ae,f.; trames,tis,m. Path, lane; Fuss Weg,m.sentiero,m.

II. ASEVATOLAUINVELOINAE - Aseva tolau in Veloina e

5. Aseva, os, vietovė. Aseva, ae, locum. Locality of Aseva .Platz,m; luogo

6. tolau - toliau; nuo šiol; nuo šio laiko. Post hoc, postea, in futuro.

Later on, afterward; spät, tardi.

7. in - in, į Ad; to; nach, a in.

8. Veloina - Veloina, os, vietovė, bet gali būti ir šeimos vardas
Veloina, ae,f. locum,i. Locality of Veloina; Platz,m.;luogo di Veloina

e - priklauso III eilutės pirmam žodžiui.

III. SKLAAGUNASSLELEOKARU - (e)skla Agu nassle Le$_o$karu

9. eskla - eskla, os; ganykla, os. ėsti, ėda, ėdė.

Pascua, ae,f, Pasture,n. grassland; Weide,f. pascole, m.

10. Agu - Agu,os, moteriškas asmens vardas, kaip Agunas yra vyriškas vardas.

Agu - nomen feminae; F.name of person; M Name,m; $n_o$me,m.

11. nassle - našlė, našlys,io. Moteris, kurios vyras miręs

Vidua, ae,f.; widow, Witwe,f.; vedova.

12. Leokaru - Leokaras, o,; vyro vardas, kilm.

Le$_o$carii, us. Cognomen. A name of a person; Name, nome.

IV SEIANGUSLERITESNSISIS (- seian Gusleri tesnsi sis(o)

13. seian - sėja, sėjos, sėjamieji laukai; sėti, sėju, sėjo.

Semino, are,l; agrum seminatum; grain fields; Getreide,n;cereale,m.

14. Gusleri - Gusleris,io, asmens vardas.

Guslerius, ii, nomen personae; Name of a person; Name, nome.

15. tesnsi - tęsnė,ės; tęsinys,io; tęsti, tęsiu, tęsi, tęsė.

Continuatio,is,f.(agruum).Continuation; ausstrecken; allungare.

16. sis(o) - šitas,o; šičia; šis,ši.

Iste, ista, istud; hinc; site, flank; Seite,f. lato,m.

V OASNESITAASASINNATEP - (o) Asnesita Asasin natep(xi)

17. Asnesita - Asnesita,os (upė)

Asnesita, ae.f. (rivus) A name of a brook; Bach,m. ruscella,m.

18. Asasin - Asasin -- į Asasį; Gal Asyžiun ?

Assasiun,i; (?) Assisium, i. Assisi, a town in Umbria;Stadt; citta di A.

19. natep(xi) - natepksi - nutapti; patekti.

Advenio, ire; advenias, adveniat; to attain; erzielen; realizzare.

VI. XIIVELOINAOPATIARASVE- (xi) i Veloina opatia Rasve

20.i -į, in; Ad, in; to; nach; a, in.

21. Veloina - Veloina,os. Veloina, ae,f. locum,i; Locality of Veloina;Platz.

22. opatia - upaitė,ės; upelis, io. upaite.

Rivulus,i,m, A streem or brook; Fluss,m. fiume,m.

23. Rasve - Rasvė, ės, upelio vardas.

Nomen rivuli Rasve; the name of the brook Rasve; Name,m.Nome,m.

VII PATIKESUI.SLESKUITUKREN - patikesui Sleskui tukren

24. patikesui - pa-tekėti; teka (upė); plaukia; pavandeniui.

Deorsum, adv., (cum) fluctu.Down as river flows; fliessen;scorrere.

25. Sleskui - Sleskus, o, ui.

Slescus, i, cognomen. A surname of Sleskus; Zuname,m. cognome,m.

26. tukren - dukra, os, ai; dukrėnas,o,- duktės sūnus.

Filia, ae,f; nepos, tis. Daughters son; Nichte f. m. Nipote,f.foglio,m

VIII ESKIETUTULARU - Es kietu tularu

27. es - aš, manęs, man. Ego; I, ich.

Pastaba: es gali priklausyti prie 26 žodžio ir sudaryti daugiskaitą
Todėl sekantį žodį atžymiu nr. 27.

27. kietu - ketu, keti, keta; ketinu, ketini; noriu, pažadu

Volo, propono (remunerare).I wish, I want to give; Lust f.desiderio.

28. tularu - taleris,io; sidabrinė moneta. Pecunia, ae,f.

A silver coin taler; Münze,f. moneta,f.

IX AULESI.VELOINASARINALKL - Aulesi. Veloinas arinal kl(ensi)

29. Aulesi - Aulesis, io; Aulėsė, ės; asmens vardas.

Aulesius,ii; Aulesia, ae. A name of a person. Name,m. nome,m.

30. Veloinas - Veloina, os, vietovė.. Veloina, ae; locum,i. Locality;Platz.

31. arinal - arimai, arimas,o; laukai, dirvos. Ager, ris; cultivated fields.

32. kl(ensi) - klonis,io; kloniai; slėnys,io, žema vieta.

Convallis, is,f. Valley, dale; Tal,n;vallata,f.

X ENSI.OII.OSKUKA. KENU. E - (ensi) o ii Olskuka kenu e

33. o - o, ir; Et; and, und, e

34. ii - į jį 2) Jiji - Veji Ad eum, eam, id.

35. Olskuka - Olskuka, os, vardas. Olscuca, ae; A name of locality Ošskuka.

36. kenu - šonas o, šonu. A latere; side, flank, Seite,f. lato,m.

37. e - ė(jo); eiti, einu, eini, ėjo.

Eo, ivi, itum, ire; ivit; manet. To go; gehen; andare.

XI TIKGELIKLAQOALSAGUNES - tik gelik laqo Alsagunes

38. tik - tik; tiktai. Solum, adv; tantum.Only; bloss; soltando

39. gelik - galukas,o; galuku; galas,o; galu.

In extremis; (ad) ultimum; To close; schliessen; terminare.

40. laqo - lotynų žodis - ežeras,o. Lacus,us,m. A lake, See,m. lago,m.

41. Alsagunes - Alsagunė, ės. Nomen loci; A name; Name m. nome,m.

XII KLENOUNTULOE- Kleno un tuloe

42. kleno - klonis,io; pakalnė,ės. Vallis,is,f. Dale; Tal n. vallata,f.

43. un - ir. Et; and; und, e.

44. tuloe - tolis,io; toliai; toluma,os, atstumas,o.

Terra distans; distantiae terrae.Remontness; entlegen; remoto.

XIII GALASTIESGUSLEVELOINA - galas ties Gusle Veloina

45. galas - galas,o; pabaiga,os.

Finis,is m.f. The end; Schluss,m. fine,f.

46. ties - ties, pagal. Apud; in vicino. Near, by; bei; vicino.

47. Gusle - Guslė, ės; vietovės vardas. A name of locality. Name. nome.

48. Veloina - Veloina,os; vietovės vardas.

Veloina, ae,f. locum,i. A name of locality. Platz,m. luogo di Veloina

XIV SIINOAKAPESUNIKLEISASU - siinoa kape suniklei sasu

49. siinoa - žinioje; žinia,žinios; globoje; valdžioje.

In potestate; in cura. Care. Sorge,f. cura f.

50. kape - kapas,o; kapai; kapinės - numirėlių laidojimo vieta.
Tumulus,i,m. Cemetery; Friedhof,m. cimitero,m.

51. suniklei - sūnyklis,io; sūnelis, io, sūnus,sūnaus; sūnaitėlių.

Filius,ii,m. filiorum; The sons; Sohn,m. figlio,m.

52. sasu - šešių, šeši. Numero sex; six, sei.

XV NATEPSPANKILOIIGALSTI.V - nateps panki loi i gals ti. V(eloina)

53. nateps - pa-teks; patekti; patekau; tapti, tampa, tapo

Erant, ero, eras erat. To attain, erreichen; giungere.

54. panki - penki, penkių. Quinque. Five; fünf, cinque.

55. loi - ilgio matas: varsna,os;(apie 100 žingsnių ilgumo). Lauca, ae,f.

56. i - ir. Et, and, und, e.

57. gals - galas,o. (Žr. nr.45)

58. ti - ten, tenai. Ibi, adv. There; dort, la.

59. V(eloina) - Veloina,os. Vide num. 8.

XVI ELOINASIUTNATEP.TENEIS - (eloina) Siutnatep. teneis

60. Siutnatep - in Siutną (Sutrium?) Sutrium yra apie 32 mylios nuo Romos via Cassia. Kai romiečiai paėmė Veji, jie puolė Siutrą 391 m.pr.Kr. Po poros metų jie miestą paėmė, bet etruskai miestą atsiėmė 389m.

Sutrium,ii (civitas) City of Sutrium.

61. teneis - tenais, ten; ten eis. Ibidem. There; dort, la.

XVII SASU.AKNINA.KLEL.AGUNAVEL - sasu aknina klel Aguna Vel(oina)

62. sasu - šašiejus,jaus, akmenkelis,io. Via lapidea, saxetum,i.n.

63. aknina - akmeninis, io kelias. Lapis,idis, via lapidea.

64. klel - graikų žodis cleos reiškia - garbingas. Honorabilis, e. honorable.

65. Aguna - Agunas,o. Asmens vardas. Agunas,i,- cognomen personae

66. Vel(oina) - Veloina,os. Žr.nr.8.

XVIII OINASLEPTINIAINTESASE - (VEL)oina slep Tinia in tesase

67. slep - slepia, slepiu, slėpti; įimti, įima. Abscondere, abscondit; to hide.

68. Tinia - Tinia,ios, upelis ties Perugija; įteka į Tiberį.

Rivulus Tinia; a brook Tinia.

69. in - in, į. (Žr. nr.56)

70. tesase - tęsiasi, tęstis, tęsti; tęsinys,io, tąsa,os.

Extendit se, extendere. To extend; ausstrecken; estendere.

XIX PKNd.VELOINA.VIASATENE - Pknd Veloina viasatene

71. Pknd - Pikena, os.(Picena) Pikenų tautelė gyveno viduryje dabartinės Italijos, žemose vietose ir prie Adriatiko jūros kranto.

Picena, ae; nomen loci. A name of locality; Name, nome.

72. Veloina - Veloina, os. Žr. nr. 8.

73. viasatene - visotinė; visas,o, visuotinis, io.

Totus,a,um; completus,a,um. All; universe; allgemein; generale.

XX TESNEEKAVELOINAOUPASK - tesne eka Veloina ou pask(au)

74. tesne - tęsnė,ės; tęsinys,io; nuosavybė; sodyba,os.

75. eka - tokia,ios. Talis,is,e; behold; such, that. Ecca,eccam; ecce.

76. Veloina - Veloina, os. Žr. nr. 8.

78. ou -o, Et; and, und,e.

78. pask(au) - paskiau, po to. Postea; afterward; nachher; dopo.

XXI AUPASIELUTESNERASNEKE - (pask)au pasielu tesne rasneke

79. Pasielu - Pasielai,ų; Pažėlų. Pasielorum (g.pl.) cognomen. A family name.

80. tesne - tęsnė, ės; sodyba. Žr.nr. 74.

81. Rasneke - Rasnekė,ės; Rasna,os; Rasnelė,ės.

Rasneca, ae; cognomen; a family name. Name, nome.

XXII TESNSIEISRASNES TISOSV - tesnsi eis Rasnes tisos V(eio)

82. tesnsi - tęsnė, ės; sodyba,os. Žr. nr.74.

83. eis - eis; einu, eini, ėjo, eiti; bus. Eo,ii,ire; ibit. Will belong, gehören, appartenere.

84. Rasnes -Rasnė, ės; Rasna, os.

Rasna, ae,f. cognomen. A name; Name; nome.

85. tisos - tysa,os; ištyso, ištysti; laukų plotai.

Campus,i. The fields. Gebiet,m. campo.m.

86 V(eio) - miestas Veji; vėjas,io;. Civitas Veii,Veia. The city of Veia

Miestas Veji yra apie 12 mylių nuo Romos. VI a. jis buvo didesnis ir gražesnis už to laiko Romą.(J.T.White,op.c.II,p.1261-66).

XXIII EIOVIASKUNAAGUNASENA- (V)eio viaskuna Aguna sena

87. viaskuna - visas kūnas, viršininkas,o. Praefectus,i,m. A chef of an army, colonel; Oberst,m. colonnello,m.

88. Aguna - Agunas,o; Žr. nr.65.

89. sena - siena,os. Limites,um. The boundary; Grenze,f. limite,m.

XXIV SIENNATARKIKLN.SIAQEVITSE - sien natarki KLN siaqe vitse

90. sien - šis, ši, šią; šian; tai. Hoc, istud. That; dass; che

91. natarki - nutarė, nutarti, nutark; išsprendė.

Decidere; decidit. Was determined by;antschliessen; determinare

92. KLN -Konsulas, kilmingas. Sutrumpintas žodis. Consul,is.

93. siaqe - vadas,o , kurs įsakinėja, sakąs. Dux, ducis.

Superior; Bürgermeister,m. sindico,m.

94. vitse - vičių; vytis, čio. Eques,tis,m. Knights; Ritter,m. cavaliere,m.